

szerepet volna a többinek etalonja lenni. Mindenesetre – korántsem egyenes és kikövezett úton – kezdetét vette a könyvtári munka különféle oldalainak és vonatkozásainak egységesítése, majd szabványosítása.

Most eltekintve a végletes eseményektől (tűzvész, árvíz, földrengés stb.), amikor szinte reflexszerűen kooperálnak egymással a könyvtárak is, normális körülmények között korántsem számíthat minden együttműködési szándék, sőt: együttműködési parancs sikerre.

Ez nem jelenti azt, hogy az önkéntesség szigorú betartása és a jól definiálható közös érdek esetén a kisebb-nagyobb együttműködési kezdeményezések többsége eleve kudarcra lenne ítélve. Ellenkezőleg: ezek a rendszerint konzorciumnak, megállapodásnak és koalíciónak titulált esetek gyakorta szép eredményeket teremnek.

Esetenként még a presztízs és a rivalizálás is hasznos lehet. Így pl. azok a lengyel könyvtárak, amelyek elsőként jutottak számítógépes berendezésekhez, velük kellő tapasztalatot szerezték, szívesen instruálták a mind több „számítógépesítő” társukat.

Ám a rivalizálás ördöge hosszasan nem szokott aludni (még az USA-ban sem, amitől a különböző könyvtárak fenntartóiktól előékeny magatartást, illetve különféle nyertes pályázatokat remélnek). Lengyelországban a korszerűsödés körül akkor éleződött ki a nagykönyvtárak rivalizálása, amikor már valóban „nem babra ment a játék”. Arról van szó, hogy a VTLs, illetve a Geac rendszert használó könyvtár csoportok, azaz az ország legjelentősebb könyvtárai hosszú ideig nem tudtak meg egyezni a Mellon Alapítvány ama kínálatának megpályázásában, amelynek elrendő célja a nagykönyvtárak autentikus együttműködésének megteremtése volt. Sok kritika, vita és veszekedés nyomán a pályázat végül is elkészült, ám az előzmények ismeretében meglehetősen kétséges, hogy a benne részt vevő könyvtárak számára ez a pályázat pozitív eredménnyel zárul.

/ŚLIWIŃSKA, Maria: Wpółpraca i rywalizacja bibliotek: esej okolicznościowy. = Bibliotekarz, 2. sz. 1999. p. 3–5./

(Futala Tibor)

Az óhajtott, a nem vállalt és a megvalósult nemzetközi együttműködés a szlovák könyvtárügyben

A jelentősebb szlovákiai könyvtárakat tömörítő társulás, a *Slovenská asociácia knižnic* kérdőíves felméréssel tudakolta meg, hogy tagjai részt vesznek-e, illetve miként vesznek részt a nemzetközi együttműködésben. A kérdőívet a tagkönyvtárak kb. fele része küldte vissza kitöltve, összesen 31 intézmény.

A 31 résztvevőből 13 nem folytat nemzetközi együttműködést. Ha a nem válaszoló intézmények (a „fegyelmetlenségből” nem reagált turócszentmártoni nemzeti könyvtárat és a pozsonyi egyetemi könyvtárat kivéve, minthogy mindkettő intenzív nemzetközi kooperációnak örvend), illetve a felmérés keretében negatív választ adó intézmények számát összeadjuk, azt állapíthatjuk meg, hogy a jelentősebb szlovákiai könyvtárak 71%-a kívül marad a nemzetközi együttműködésen.

A felmérés negatív választ adó résztvevői egytől egyig fontosnak tartják, a globalizálódó világ körülményei közepette szinte elkerülhetetlenek a nemzetközi könyvtári és nem könyvtári vérkeringésbe történő bekapcsolódást. Hogy egyelőre mégsem vállalkozhatnak rá, annak okai a következők:

- A gyümölcsöző együttműködés idő- és személyzetigényes, feltételezi az idegennyelvtudást. E követelményeknek a jelentősebb szlovákiai könyvtárak többsége egyelőre nem tud megfelelni.
- A műszaki és finansziális feltételek sincsenek meg kellő szinten a könyvtárakban. A 18 pozitív választ küldő könyvtár nemzetközi együttműködésére az alábbi „paraméterek” a jellemzők:
 - A legtöbb könyvtár azonos funkciójú külföldi partnerével/partnereivel kooperál. Aztán a nemzetközi szervezetekben való részvétel, a Mellon Alapítvány finanszírozta CASLIN-keretbe történt bekapcsolódás, és az országban lévő külföldi kulturális intézmények (pl. a Goethe Intézet) szolgáltatásainak igénybevétele következik az együttműködési forma megjelöléseként.
 - Az együttműködés meghatározó tartalma az állománygyarapítás: 16 könyvtár él vele. Közülük 13 csak ajándékok fogadására van berendezkedve. Ezen az úton-módon öt év alatt 65 ezer könyvet, 1939 folyóiratot és 6 CD-

ROM-ot sikerült a nevezett könyvtáraknak beszerezniük. Az ajándékozók száma 76 volt.

A kiadványcserre kisebb volt: 16 ezer monográfiával és 1309 folyóiratcímrel gazdagodott ezáltal az állomány. Itt a külföldi partnerek 1419 intézményt tettek ki, ami mutatja: a kiadványcserre különösen intenzív munkát kíván.

- A nemzetközi könyvkölcsönzést és másolat-szolgáltatást 8 könyvtár veszi igénybe, e címen a JASON, a CVTI és a British Library online szolgáltatásait is.
- A Mellon Alapítvány keretében munkálkodó könyvtárak előkelő helyre sorolták az automatizálás terén kibontakoztatott kooperációt. Azonban a többi könyvtár is igényelne e téren megvalósítandó közös tevékenységet.
- Hogy a nemzetközi együttműködésben melyik terület a legfontosabb, 10 könyvtár vélekedett úgy, hogy az állománygyarapítás. Ez jellemző arra a helyzetre, melyben a külföldi irodalom beszerzésére sehol sincs elégséges keret.

Akadtt olyan könyvtár is, amelyik minden együttműködési formát fontosnak tartott, illetve több olyan is, amely ilyenként a nemzetközi könyvkölcsönzést és az automatizálást preferálta.

- Az együttműködésbe 8 könyvtár partneri megállapodás alapján kapcsolódott, 3 nemzetközi egyezmény alapján; 4 e téren nem kötött semmiféle egyezséget, 3 pedig szóbelit.
- A jövőt illetően 10 könyvtár nem kíván újabb partnereket szerezni, 8 e vonatkozásban tüzetes bővítési tervvel rendelkezik.

A referált szerző végül bevallja: „Jelenleg a nemzetközi együttműködésbe kevesebbet fektetünk be, mint amennyi hasznunk származik belőle.”

/HORVÁTHOVÁ, M.: Vyhodnotenie ankety o medzinárodnej spolupráci knižnic. = Knižnice a informácie, 31. köt. 2. sz. 1999. p. 61–64./

(Futala Tibor)

Az IFLA és a hidegháború

A II. világháború után kibontakozó hidegháború okozta félelem és gyanakvás légköre nem kímélte meg az IFLA-t sem. Noha kinyilvánította és fenntartotta semlegességét, mégis megszenvedte a nemzetközi életben repkedő szóbeli nyilatkozat és politikai pengeváltásokat.

Az 1917-es októberi forradalom óta a nyolcvanas évek végéig a kapitalizmus és a szocializmus politikai harca nyomta rá bélyegét a századra. A II. világháború ebben csak rövid közjátékot jelentett, amelynek hamar végét vetett Churchill fultoni beszéde (1946. márc. 6.). *Munthe*, az IFLA elnöke 1948-ban aggodalmát fejezte ki, amikor arról beszélt, hogy a felvilágosodás fáklyavívőinek vajon nem atombiztos óvóhelyeket kell-e most építeniük a rájuk bízott szellemi kincsek számára.

Az IFLA főtitkársága a háborús éveket Bernben töltötte, s maga is egy svájcias semlegességű szervezetté vált, amelyben együtt dolgoztak britek és oroszok, németek és csehek, nigériaiak és kambodzsiak. *Francis* elnök 1968-ban megállapította, hogy az IFLA minden tagjának ugyanolyan joga van részt venni a vitákban és a döntések előkészítésében, mint a másoknak. Az IFLA ereje abban rejlik, hogy képes gyümölcsöző megbeszéléseket szervezni a könyvtári világ aktuális kérdéseiről.

A szakmaiságnak ez az álláspontja többnyire érintetlen maradt, noha előfordultak nézeteltérések a különböző irányzatok között, ami a szövetség alapjait is fenyegette.

A világ geopolitikai struktúrája megváltozott a jaltai egyezményrel és a háború befejeztével. Az IFLA-ban is megjelentek a szovjet befolyás alatt álló országok (habár néhányuk már korábbi tagsággal büszkélkedhetett). A Végrehajtó Bizottságban a Szovjetunió alelnökséget kapott. A két uralgó ideológia képviselői jelen voltak a vezető nemzetközi könyvtárügyi szervezetben, s a szuperhatalmak és csatlósaiak szembenállása megnyilvánult az IFLA szervezeti felépítésében is. Noha a két oldal nézeteltérései és összecsapásai messze elmaradtak a világpolitikában tapasztaltaktól, a konfliktusokat mégsem lehetett elkerülni.

Az ideológiai különbségek megmutatkoztak a könyvtárak szerepéről vallott felfogásban, a könyvtári filozófiában is. Ugyanakkor mégis lehetséges volt a szoros és gyakran baráti együttműködés az amerikai és a szovjet könyvtárosok között. A feszültség azonban végig érezhető volt.

A hidegháború főszereplői be akarták vonni a fejlődő országokat is a maguk játékába; ugyanígy a „hidegháborúzó” könyvtáros is úgy tekintett ezen országok könyvtáraitra, mint elmaradottakra és gondoskoraásra szorulóakra. *Ranganathan* is szövéttette, hogy az IFLA internacionalizmusa kimerül Nyugat-Európában és Észak-Amerikában, s ezt a modellt akarja ráerőltetni az egész világra. (Példának Japán háború utáni könyvtári amerikanizálódását hozta fel.) Anyagi okokból a háború előtti konferenciákat Európában tartották, 1936-ban ezért utasították el Kína és India meghívását. No-